

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

Paskolų turinčių namų ūkių finansinės būklės apžvalga

2019

Apžvalgą parengė Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnyba.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

© Lietuvos bankas
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
www.lb.lt

METODIKOS PASTABOS

Paskolų turinčių namų ūkių finansinės būklės stebėseną ir nuolatinę duomenų apie namų ūkius analizę yra svarbi vertinant kredito įstaigų veiklos riziką, tiriant finansų sistemos būklę ir stabilumą. Siekdamas užpildyti namų ūkių tyrimų spragą, Lietuvos bankas 2013 m. pradžioje sukūrė Namų ūkių finansinės stebėsenos informacinę sistemą. Šioje apžvalgoje naudoti nuasmeninti šios sistemos duomenys.

Namų ūkių finansinės stebėsenos informacinė sistema (NŪFSIS) – tai informacinė sistema, sujungianti Lietuvos banko Paskolų rizikos duomenų bazės (PRDB), Gyventojų registro tarnybos duomenų bazės ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – „Sodra“) duomenų bazės informaciją.

Namų ūkių finansinės būklės apžvalga apima tik paskolų turinčius fizinius asmenis, Lietuvos Respublikos rezidentus, apie kuriems suteiktas paskolas informacija pateikta į PRDB. Duomenis į PRDB apie paskolas gavėjus ir jiems suteiktas paskolas teikia Lietuvos Respublikoje įregistruoti bankai (kartu jie teikia ir savo kontroliuojamų įmonių – lizingo bendrovių – duomenis), užsienio bankų filialai, Lietuvos centrinė kredito unija, kredito unijos, vartojimo kredito davėjai, tarpusavio skolinimo platformos. Paskolų turintis namų ūkis (toliau – namų ūkis) apibrėžiamas kaip paskolų turintis fizinis asmuo, jo sutuoktinis (jei asmuo susituokęs) ir abiejų sutuoktinių bendrai bei su kitais asmenimis turimi vaikai iki 18 metų. 2018 m. pabaigoje tokių namų ūkių NŪFSIS duomenų bazėje buvo 615 tūkst. – tai apima 1,4 mln. gyventojų (suaugusiųjų ir vaikų).

Šioje apžvalgoje namų ūkio draudžiamųjų pajamų suma nėra tapati faktinėms pajamoms ir apima valstybinio socialinio draudimo įmokų bazę bei namų ūkiui per ataskaitinį laikotarpį priskirtas vienkartinį ir nuolatinių išmokų sumas. Tai yra draudžiamosios pajamos, apibrėžiamos kaip visos fizinio asmens pajamos, iš kurių Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatyta tvarka skaičiuojamos ir privalo būti sumokamos valstybinio socialinio draudimo įmokos, taip pat apskaičiuotos ligos, motinystės, tėvystės, profesinės reabilitacijos, ligos dėl nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų valstybinio socialinio draudimo pašalpos bei nedarbo valstybinio socialinio draudimo išmokos. Minėtos pajamos šioje apžvalgoje toliau vadinamos draudžiamosiomis pajamomis. Į apžvalgą nepatenka informacija apie pajamas asmenų, dirbančių su verslo liudijimais, gaunančių dividendus ar pajamas iš užsienio, ir kitas pajamas, kurios nefiksuojamos „Sodros“ duomenų bazėje. Informacija pateikiama apie pajamas neatskaičius mokesčių.

Šioje apžvalgoje visuomet kalbama apie unikalias paskolas. Skirtingi namų ūkiai gali turėti tą pačią unikalią paskolą. Tokiu atveju paskola priskiriama kiekvienam šią paskolą turinčiam namų ūkiui, tačiau paskolos suma ir likutis dalijami proporcingai pagal gaunamas draudžiamąsias pajamas. Jei nė vienas iš tokių namų ūkių negauna draudžiamųjų pajamų, paskolos suma ir likutis dalijami iš ją gavusių namų ūkių skaičiaus.

Paskolos įsipareigojimų vykdymas laikomas vėluojančiu, jeigu įmokos nemokamos ilgiau nei 60 dienų.

Apžvalgoje naudojami 2011–2018 m. PRDB duomenys yra nepalyginami su ankstesnių laikotarpių duomenimis, nes 2011 m. lapkričio mėn. įsigaliojo PRDB tvarkymo taisyklių pakeitimai (sumos riba, nuo kurios reikia pranešti apie paskolą, sumažėjo nuo 14,5 tūkst. iki 300 Eur). Lentelėse ir paveiksluose minėto laikotarpio duomenys pateikti kitos spalvos fone. 2015 m. eurui tapus Lietuvos nacionaline valiuta, į duomenų bazę papildomai įtrauktos paskolos, ne mažesnės negu 200 Eur. Dėl šios priežasties iki 2015 m. skelbtose apžvalgose skelbti rodikliai nėra išsamiai palyginami. Be to, 2016 m. duomenis į PRDB pradėjo teikti vartojimo kredito davėjai ne kredito įstaigos (įskaitant tarpusavio skolinimo platformas), todėl vartojimo paskolų duomenys yra nepalyginami su ankstesnių laikotarpių duomenimis.

Dėl metodikos skirtumų šios apžvalgos rodikliai neviseškai sutampa su pinigų finansų įstaigų balanso, palūkanų normų ir kredito įstaigų finansinės atskaitomybės duomenimis.

Šios apžvalgos priedą su duomenų lentelėmis *Excel* formatu galite rasti Lietuvos banko interneto [svetainėje](#).

APŽVALGOS REZULTATAI

NŪFSIS duomenimis, 2018 m. pabaigoje Lietuvos namų ūkių paimtų, bet dar negražintų paskolų skaičius siekė 1,1 mln., o jų vertė sudarė 8,9 mlrd. Eur. Palyginti su 2017 m. rezultatais, namų ūkių turimų paskolų vertė per metus padidėjo 5 proc., o skaičius sumažėjo beveik 10 proc. Įtakos vertės padidėjimui turėjo augantis hipotekos paskolų teikimas. Nors vartojimo bei kitų paskolų vertė taip pat augo, tačiau šiame segmente pastebimas paskolų skaičiaus sumažėjimas, o tai rodo, kad augo teikiamų paskolų vertė. Vertinant paskolų pasiskirstymą pagal skaičių, didžiausią, kaip įprasta, namų ūkių turimų paskolų dalį (45 %) sudarė vartojimo paskolos. Hipotekos paskolos, apimančios paskolas būstui įsigyti bei kitos paskirties paskolas, užtikrintas nekilnojamoju turtu, sudarė 19 proc. visų namų ūkių turėtų paskolų. Finansinė nuoma (lizingas) sudarė kiek daugiau nei 3 proc., o kitos paskolos ir kreditai – 32 proc. visų turėtų paskolų. Atsižvelgiant į paskolų vertę, didžiausia dalis (85 %) tenka hipotekos paskoloms, kurių vertė 2018 m. pabaigoje siekė 7,6 mlrd. Eur. ir buvo 4,1 proc. didesnė nei atitinkamu laikotarpiu prieš metus (žr. 1 pav.).

Per metus didėjo paskolų pradinės vidutinės sumos ir ilgėjo paskolų gražinimo terminai. 2018 m. labiausiai didėjo hipotekos paskolų pradinė suma, nurodyta sutartyje, ji 2018 m., palyginti su ankstesniais metais, vidutiniškai paaugo 3,5 tūkst. Eur (žr. 3 pav.). Taip pat didėjo vartojimo ir kitų paskolų sumos, jos vidutiniškai paaugo po 275 ir 29 Eur atitinkamai. Mažėjo tik finansinės nuomos (lizingo) pradinės paskolų sumos, jų vertė vidutiniškai susitraukė 207 Eur. Vertinant paskolų trukmę, vidutinis 2018 m. suteiktų naujų hipotekos paskolų svertinis gražinimo laikotarpis, palyginti su 2017 m., pailgėjo pusmečiu ir sudarė 25 m. (žr. 6 pav.). Šiek tiek ilgėjo finansinės nuomos (lizingo) bei vartojimo paskolų terminai, jų svertinis gražinimo laikotarpis sudarė atitinkamai 5 m. 2 mėn. ir 4 m. 1 mėn. Kaip ir ankstesniais metais, 2018 m. taip pat trumpėjo kitų paskolų gražinimo terminas, vidutiniškai jis siekė 4 m. 6 mėn., t. y. tapo beveik pusantrų metų trumpesnis nei prieš metus.

2018 m. pastebimas paskolų turinčių namų ūkių finansinės padėties gerėjimas, nes pajamos didėjo sparčiau nei skolos¹. Palyginti su ankstesniais metais, bendros vidutinės draudžiamosios pajamos paaugo dešimtadaliu (10,3 %). Vertinant vidutinių pajamų pasiskirstymą pagal paskolų rūšį, didžiausia vidutinė draudžiamųjų pajamų suma tenka namų ūkiams, turintiems finansinės nuomos (lizingo) paskolas, o mažiausia – vartojimo paskolų gavėjams (žr. 7 pav.).

Per 2018 m. vidutinis gyventojams suteiktų naujų hipotekos paskolų ir įkeisto turto vertės santykis sudarė 77,2 proc., taigi per metus beveik nepakito. Vertinant bendrą hipotekos paskolų likutį bei šių paskolų užtikrinimą įkeistu turtu, 2018 m. pabaigoje paskolų vertė (7,6 mlrd. Eur) buvo beveik dvigubai mažesnė nei bendra užtikrinimo priemonių vertė, kuri sudarė 15,3 mlrd. Eur atitinkamu laikotarpiu. Panašus hipotekos paskolų likučio ir įkeisto turto vertės santykis buvo stebimas ir ankstesniais laikotarpiais. Kita vertus, namų ūkių, turinčių hipotekos paskolas ir kredito įstaigoms įkeitusių mažesnės vertės turtą nei likusi mokėti paskolos vertė, skaičius nagrinėjamu laikotarpiu šiek tiek išaugo ir siekė beveik 16,5 tūkst., t. y. 8,7 proc. visų hipotekos paskolas turėjusių namų ūkių. Šių namų ūkių įkeisto turto vertė sudarė kiek daugiau nei 287 mln. Eur, tačiau įsipareigojimai kredito įstaigoms siekė beveik 596 mln. Eur.

Didžioji dalis naujų hipotekos paskolų tenka namų ūkiams, kurių suaugusių narių amžiaus vidurkis svyruoja nuo 30 iki 34 m., o vartojimo paskolas dažniau renkasi jaunesni gyventojai. Vertinant naujų teikiamų paskolų pasiskirstymą, daugiausia hipotekos bei lizingo paskolų buvo suteikta gyventojams, priklausantiems 30–34 m. amžiaus grupei, šiai grupei teko taip pat ir didžiausia per 2018 m. suteiktų visų paskolų vertė (24,1 % visų paskolų). Kita vertus, vartojimo bei kitos paskolos yra populiareesnės tarp jaunesnio (25–29 m.) amžiaus grupei priklausančių namų ūkių. Didžiausia turimų paskolų vertė 2018 m. pabaigoje teko 35–39 m. amžiaus grupei priklausantiems namų ūkiams (žr. 2 pav.). Kaip ir 2017 m., beveik ketvirtadalis (24 %) visų namų ūkių paskolų vertės priklausė šiai amžiaus grupei, o pagal paskolų skaičių šiai

¹ Namų ūkių finansinės padėties pokytis vertinamas neatsižvelgiant į DSTI rodiklio, kurio naujausios tendencijos dėl techninių priežasčių negali būti tinkamai įvertintos, pokytį.

grupei teko 14,7 proc. visų paskolų. Pagrindinė to priežastis yra ta, kad būtent šiai amžiaus grupei teko daugiausiai hipotekos paskolų (23,7 %), kurių vertė yra didžiausia.

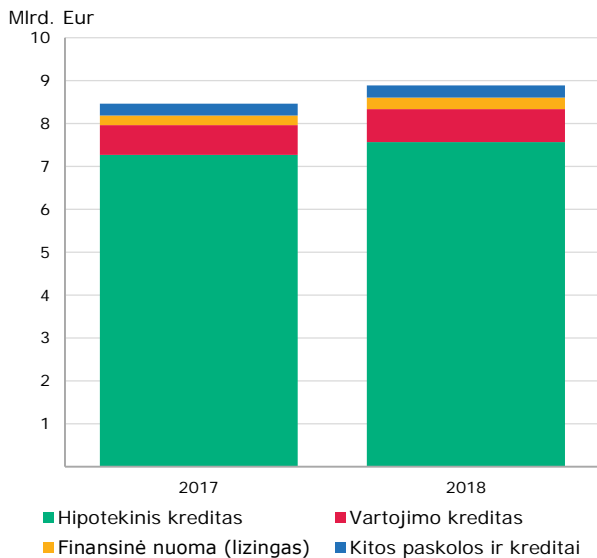
Vėluojamų gražinti paskolų² dalis 2018 m. sudarė 2,1 proc. visų paskolų vertės, t. y. 0,6 proc. p. mažiau nei 2017 m. (žr. 4 pav.). Analizuojant vėluojančių paskolų pasiskirstymą pagal paskolų rūšį bei vertę, galima matyti, kad didžiausia vėluojamų mokėti paskolų dalis priklausė kitų kreditų (4,3 %) bei vartojimo paskolų (3,9 %) kategorijoms. Mažiausiai vėluojama gražinti finansinės nuomos (lizingo) paskolas, kurių pavėluotų paskolų dalis nesiekė 0,3 proc., o hipotekos paskolų vėlavimai sudarė beveik 1,9 proc. tokių paskolų vertės. Vertinant pagal paskolų skaičių, bendra vėluojančių paskolų dalis sudaro beveik 6,2 proc. visų paskolų, o dažniausiai vėluojama gražinti vartojimo paskolas – čia pradelstų paskolų skaičius siekia beveik 7,8 proc. Kita vertus, finansinės nuomos (lizingo) bei hipotekos vėluojamų gražinti paskolų skaičius yra mažiausias tarp visų kategorijų ir sudaro atitinkamai 2,9 ir 3,9 proc. Palyginti su 2017 m. rezultatais, pradelstų paskolų skaičius bei vertės dalis paskolų portfelyje sumažėjo visose paskolų kategorijose.

² Daugiau kaip 60 d. pradelstos paskolos.

1 PRIEDAS. KREDITO IR NAMŲ ŪKIŲ FINANSINĖS BŪKLĖS TENDENCIJOS

1 pav. Namų ūkių turimų paskolų vertė per metus padidėjo 5 proc.

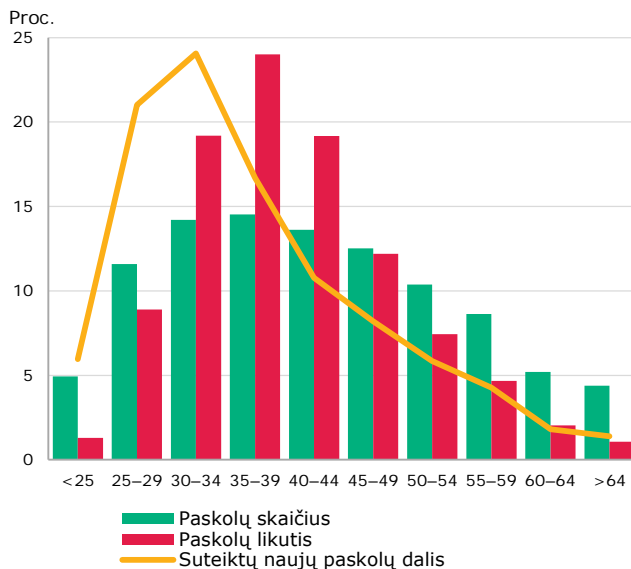
2017 ir 2018 m. pabaigoje gyventojų turėtų paskolų pasiskirstymas pagal paskolų rūšį

Šaltinis: Lietuvos bankas.

2 pav. Pagal 2018 m. suteiktų paskolų vertę didžiausią dalį sudarė 30–34 m. paskolų gavėjai

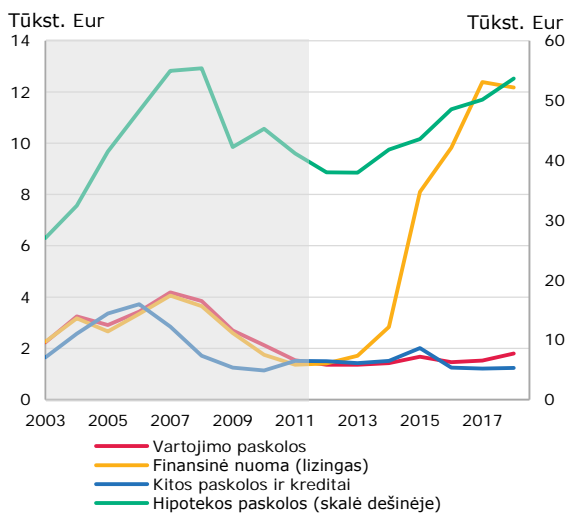
Namų ūkių paskolų skaičiaus ir vertės (2018 m. pabaigoje) bei 2018 m. suteiktų naujų paskolų vertės pasiskirstymas pagal vidutinį suaugusių namų ūkio narių amžių

Šaltinis: Lietuvos bankas.

3 pav. Toliau augo hipotekos paskolų pradinė suma, finansinės nuomos (lizingo) paskolų suma stabilizavosi

Per metus suteiktų paskolų vidutinis dydis

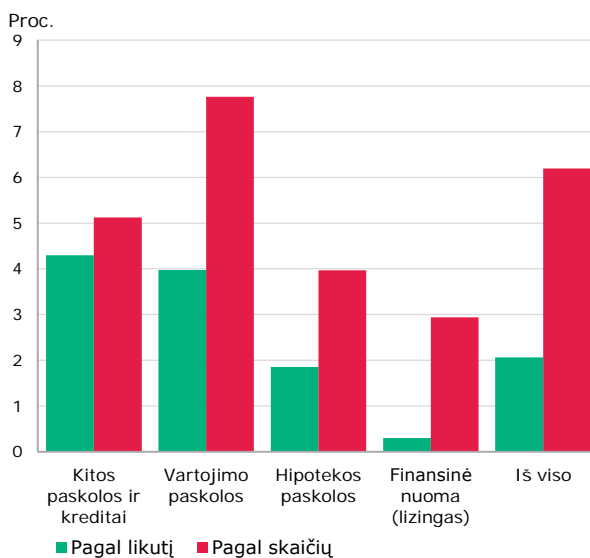

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabas).

4 pav. Pagal skaičių ir likutį rečiausiai vėluojama gražinti finansinės nuomos (lizingo) paskolas

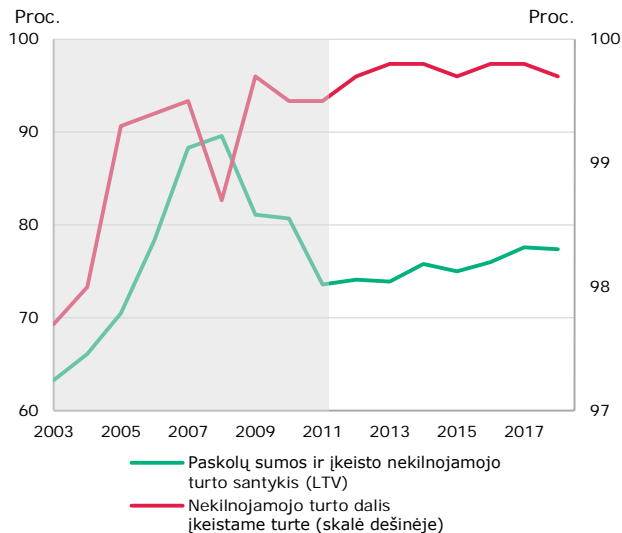
Paskolų, už kurias vėluota mokėti įmokas, skaičiaus ir likučio dalys 2018 m.

Šaltinis: Lietuvos bankas.

5 pav. Suteiktų naujų hipotekos paskolų ir įkeisto turto vertės santykis tebėra stabilus

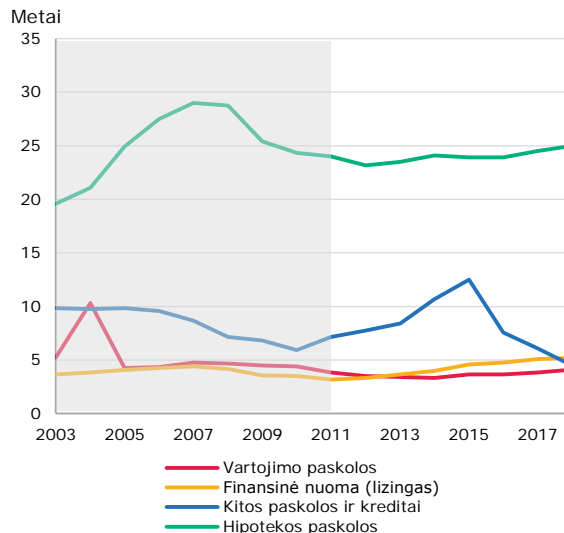
Per metus suteiktų naujų hipotekos paskolų užtikrinimas turtu

Šaltinis: Lietuvos bankas.
Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys yra nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabos).

6 pav. Naujų hipotekos ir finansinės nuomos (lizingo) paskolų vidutinė trukmė ilgėjo

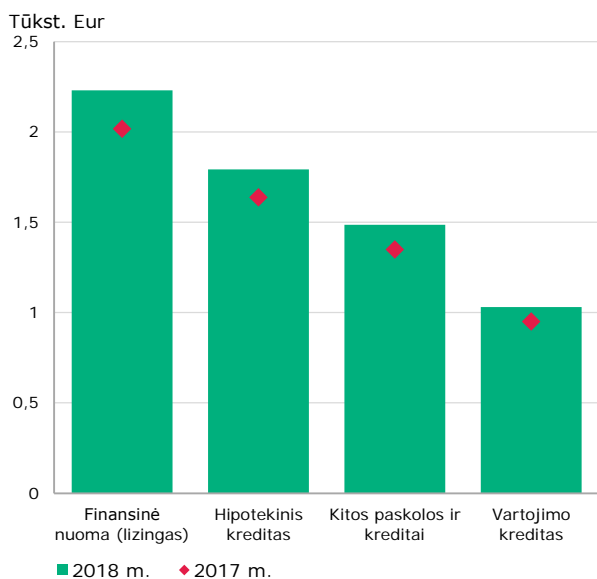
Vidutinis svertinis suteiktų naujų paskolų grąžinimo laikotarpis

Šaltinis: Lietuvos bankas.
Pastaba: skirtingame fone esančių laikotarpių duomenys nepalyginami dėl metodinių pasikeitimų, o 2011 ir 2012 m. duomenys turi būti lyginami su atsarga (žr. Metodikos pastabos).

7 pav. Vidutiniškai didžiausias pajamas gauna namų ūkiai, turintys finansinės nuomos (lizingo) paskolas

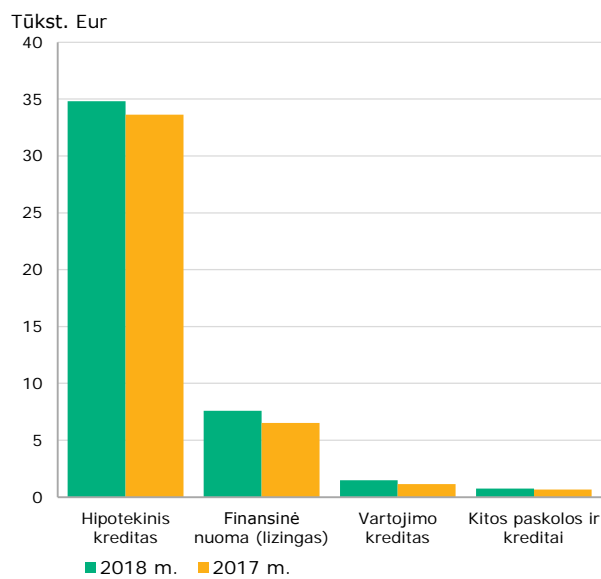
Vidutinių namų ūkių pajamų pasiskirstymas pagal paskolų rūšį

Šaltinis: Lietuvos bankas.

8 pav. 2018 m. išaugo vidutinė turimų paskolų suma nepriklausomai nuo paskolų rūšies

Vidutinė namų ūkių turimų paskolų suma pagal paskolų rūšį

Šaltinis: Lietuvos bankas.